

**NYT
VIBORG
MUSEUM**

Niels Bugges forbandelse

Læringsmateriale til Folkevisen om Hr. Bugges død

Folkevisen om Hr. Bugges død

(Se Ordlisten bagerst)

Hr. Bugge bygger op Hald med ære
Han agted' det aldrig i fremmed mands
værge
De ridder så fri igennem Jylland.

Hald med Ære.
Han agted' det aldrig i fremmed mands
værge.

Hr. Bugge sidder over sit bord
Kongen af Danmark sender ham ord.
De ridder så fri igennem Jylland.

Sit eget bord
Kongen af Danmark sender ham ord
Han sender ham ord og bliden tale
Og felig lejde til sig at fare
De rider så fri gennem Jylland

Hr. Bugge bygger op Hald med ære
Han agted det aldrig i fremmed mands
værge

Hr. Bugge sidder ved sit eget bord,
Kongen af Danmark sender ham ord.
Han sender ham ord og bliden tale
Og felig lejde til sig at fare.
Det svared' fru Ingeborg i kjortel rød:
" Ved mænd, Hr. Bugge, det bliver Eders
død.

I sætter Eders bord med danske Hov-
mænd,
Tro ikke på Kong Valdemars lejde end!"

"Havde jeg længe lydt på det råd,
Jeg havde ikke en penning i Danmark åt."

"Skal I år til kongen fare
Hvem du sætter I Hald til vare?"

"Knud Bugge han er min yngste søn,
Han gemmer vel Hald, til jeg kommer
hjem."

Sildig om aften hvæssed' de spyd,
Og årlig om morgen red de ud.
Hr. Bugge red Kong Valdemar imod,
Det silke svam under gangerens ben,
Hr. Bugge den grå kastalén.
Kongen han rækker hr. Bugge sin hånd:
"Du være velkommen, du ædelige mand!
Vær velkommen, du ædelige mand,
Og hvor står húen i Nørrejylland?"

Så står húen i Nørrejylland,
det spørges til Sjælland og Skåneland"

Hør du, hr Bugge, jeg spørger dig ad:
Længe vil du dig på Hald føde?"

"I syv år vil jeg lade mig på Hald føde,
Jeg vil ikke en penning til Danmark for-
øde"

Kongen han tager til sin kniv:
"I felig lejde loved mig til Eder at fare"
"I felig lejde skal du fra mig fare,
to mine søstersønner skal med dig fare"
Kongen han skrev de Melfar til:
"Gør af hr. Bugge ihvad I vil!
Førend I lade hr. Bugge undfare,
Da slå ihjel min søstersønner i skare!"

Herre Christ give de Melfar skam!
De vog hr. Bugge, den velbyrdige mand.
Herre Gud lad de Melfar det treje!
De vog hr. Bugge i felig lejde.

De vog hr. Bugge den velbyrdige mand,
Siden kongens søstersønner to.¹

¹ Fra Valdemar Atterdag. Udvalg af kilder ved Ellen Jørgensen (1911) s. 59. [Valdemar Atterdag : Udvalg af Kilder \(kb.dk\)](#)

Opgaver til folkevisen om Niels Bugges død

1. Læs folkevisen

Læs visen højt for en makker og tal om, hvad handlingen er. I kan få hjælp til de understregede ord i Ordlisten bagerst. Prøv at læse den et par gange og læs den på forskellige måder. F.eks. højtideligt som Dronningens nytårstale, energisk som en fodboldskampkommentator eller afslappet som en morgentræt teenager. Hvad passer bedst og hvorfor?

2. Visens fortællere

I folkevisen er der forskellige fortællere, der tager ordet. Der er **Niels Bugge**, **hustruen Ingeborg**, **Kongen** og **en fortæller**. Markér, hvem der siger hvad. Sammenlign jeres bud på klassen. Er I enige?

Hvordan mon det var at være ridder og leve i middelalderen?

3. Spørgsmål til forståelse

- Hvem er Niels Bugge? Hvad fortæller visen om ham?
- Hvor skal han rejse hen?
- Hvorfor rejser han afsted?
- Hvem er konge i Danmark i Niels Bugges levetid (ca. 1300 – 1358)?
- Hvad sker der til sidst i visen?

4. Våbenskjold

På forsiden ses Niels Bugges Våbenskjold. Vildsvinet var viljestærkt og lidt farligt.
Hvordan skulle din families våbenskjold se ud?

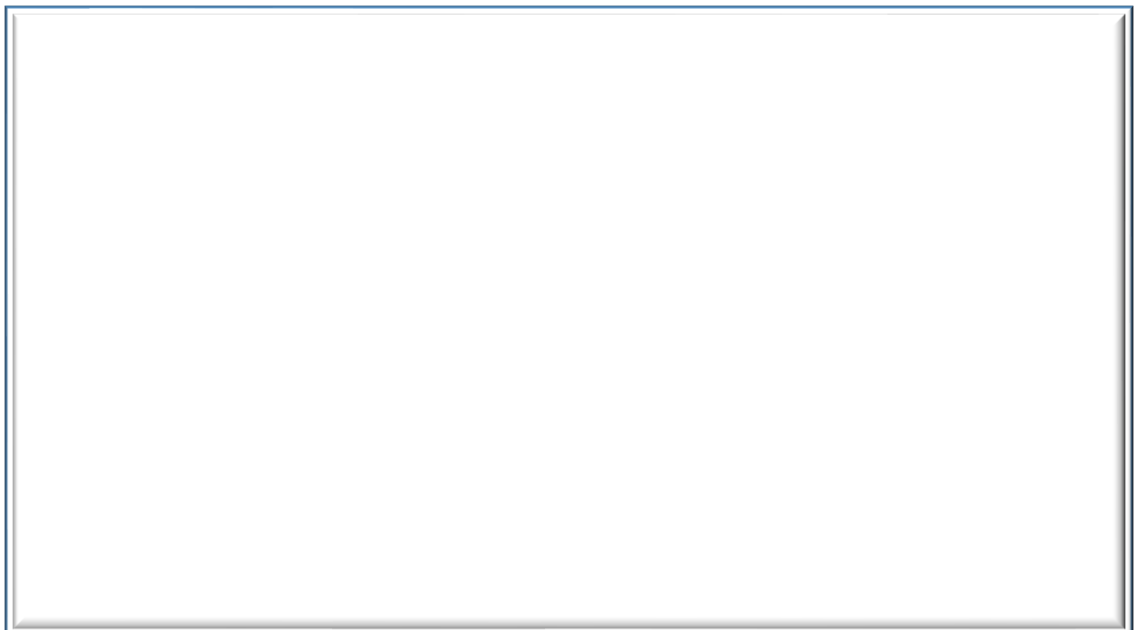

5. Overvejelser

- a. Hvorfor fortæller visen, at Ingeborg bærer en rød kjortel?
- b. Hvorfor har kongen lovet Niels Bugge frit lejde?
- c. Hvad går kongens og Niels Bugges uenighed mon ud på?
- d. Hvorfor skulle søstersønnerne også dræbes, tror du?
- e. Hvordan er Niels Bugge fremstillet i folkevisen? Begrund
- f. Hvordan er Kong Valdemar fremstillet i folkevisen? Begrund
- g. Hvilket formål har folkevisen haft?

6. Tegn mordet, som du forestiller dig det

7. Bearbejdning

Middelalderens mest kendte form for litteratur er folkeviser. Oprindeligt blev folkeviserne kun videregivet fra mund til mund. Omrejsende troubadourer (sangere) sang viserne til kædedans i middelalderens adelige miljøer. Troubadouren sang verset, og de dansende sang omkvædet. Folkevisen om Niels Bugges død fortæller, ligesom mange andre folkeviser, en historie spundet over en virkelig hændelse og person.

Tal på klassen, om I kan komme i tanke om en moderne sang, der gør det samme?

Hvis sange ikke fortæller en historie, hvad gør de så?

Hvorfor tror I, at man har sunget folkeviser – hvilken funktion har de haft i middelalderen?

Er folkeviserne en pålidelig kilde? Hvorfor/ hvorfor ikke?

8. Efterbehandling

Vælg nu en af følgende opgaver:

- a. Find din indre troubadour frem og omskriv folkevisen til en raptekst i moderne sprog. Udvælg en bid af folkevisen og omkvædet:

*Hr. Bugge bygger op Hald med ære
Han agted' det aldrig i fremmed mands væрге
De ridder så fri igennem Jylland.*

På **SkoleTube** finder I programmet FindTheTune og søger efter End of An Alliance og øver jer i at fremføre rappen. Fremfør den i klassen eller indspil den med Soundation på SkoleTube.

- b. Frem med fjerpen. Udvælg de vigtigste passager af folkevisen og omdan den til en tegneserie på 1 A4ark eller brug Pixton på SkoleTube.

Lykkes I med at genfortælle historien, så man forstod handlingen?

9. Historien bag folkevisen

Kan læses eller genfortælles af læreren

I 1346 købte Niels Bugge jord ved Hald og byggede borg. Han var en af landets rigeste og mægtigste stormænd og trådte ind i Halds historie med et trompetskrald. Det kunne man se i hans forhold til kongen, og fordi der siden blev skrevet folkeviser om ham. I Folkeviserne fremstilles han som en stolt og ædel ridder, der hylde for sit mod til at gå

mod kongemagten. Men folkeviserne er ikke sikre kilder, og man ved, at de gerne hylde mænd, der turde gå imod kongen. Desuden var det også vigtigt med en spændende og dramatisk fortælling, hvis man skulle have nogen til at lytte.

Niels Bugges forhold til kongen, Valdemar Atterdag, skiftede fra at være loyalt og tæt til at være mildest talt anstrængt.

Niels Bugge fulgte i 1347 med Valdemar Atterdag på pilgrimsfærd til Kristi grav i Jerusalem, hvor han blev slået til ridder. Men senere stod Niels Bugge i front for et oprør blandt jyske herremænd, hvor det kom til flere krigshandlinger. Mens kongen forsøgte at genvinde magten over det pantsatte Danmark, var adelen ikke glad for at lade ham få den. De var nervøse for, at det vil gå ud over deres egen magt og rigdom.

I 1372 belejrede kongen borgen ved Hald. Fra Valdemar Skanse brugte man blider, en slags kastemaskine, til at angribe borgen. Man forsøgte at afskære borgen fra omverdenen, så de ikke kunne komme ud. Det lykkedes ikke at få dem til at overgive sig, men det har nok ikke været særligt rart, mens det stod på. På denne tid var Niels Bugge for længst død, men stridighederne med kong Valdemar Atterdag var altså fortsat med Niels Bugges datter, Elisabeth og svigersønnen, Godskalk Skarpenberg, der havde overtaget borgen.

At Niels Bugge endte sine dage i et bagholdsangreb i Middelfart på Fyn, gjorde sikkert ikke kong Valdemar Atterdag ked af det. Det må tværtimod have været en lettelse for kongen at komme af med en så bøvlet oprører. Han gav dog sit ord på, at han ikke havde noget med det at gøre. Tre fiskere blev i stedet dømt for drabet og skulle betale årlig bod, altså en pengesum, for deres handling. Bodden kaldtes Buggespenge, og efter fiskernes død overgik straffen til deres efterkommere og siden til Middelfart by. Først i 1872 fik byen ophævet kravet om at skulle betale bod. Det var over 500 år efter at Niels Bugges drab. Både dengang og nu tydede meget på, at det var kongen, Valdemar Atterdag, der stod bag mordet.

Valdemar Atterdags datter, Margrethe d.1., opkøbte sidenhen Hald og overdrog det til bispesædet i Viborg på den betingelse, at borgen skulle rives ned og materialerne bruges til Vor Frue kapel ved Viborg Domkirke. På den måde blev Halds magt brudt for en tid.

Ordliste

Agted' – kort for agtede, at have i sinde eller at ville noget

Væрге – varetægt af ejendom

Felig lejde – sikker rejse, fri for angreb

Fare – drage eller rejse af sted

Eders – Deres, bruges ved tiltale af en højtstående person

Hovmænd – person, der som kriger, rytter, ridder eller lignende i middelalderen gjorde tjeneste ved en fornem herre

Penning - møntenhed der i Danmark blev brugt fra middelalderen til 1602

Åt – natur, ejendom

Vare – tage vare på, at passe på

Sildig - sent

Årlig – tidlig

Svam – bølgede

Gangerens – hestens

Kastelén – borgherre, slotskommandant

Húen – sindelaget, folkestemningen

Føde – af brødføde, her tage værdiserne på Hald

Forøde – bortødsle, bruge

Søstersønner – nevøer, i virkeligheden har det nok nærmere været nogle sønner af nogle ellers tæt betroede mænd. I hvert fald er det ikke kongens søsters sønner.

Melfar – borger i Middelfart

Undfare – slippe fri

Slå ihjel i **skare** – skare er flok – her: slå dem alle ihjel

Velbyrdige – af god byrd dvs. slægt/familie

Vog – dræbte

Treje – angre

